

A 150 ÉVE INDULT ELSŐFOLYAMODÁSÚ BÍRÓSÁGOKRÓL

MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

TUDOMÁNYOS MUNKATÁRSA

MPZOLTAN@GMAIL.COM

2022. január 10.

Másfél évszázaddal ezelőtt, 1872 első napjaiban ünnepi ülések soráról számoltak be az országos és a helyi lapok egyaránt. Ezek az évnyitó események azonban nem annyira az új esztendőnek, mindinkább egy új intézménynek szóltak: az elsőfolyamodású bíróságoknak.

A Pesti Napló hasábjai is helyet adtak azon beszámolóknak, amely egy ilyen jeles eseményről szólt: „[A]z új szervezet szerinti pesti kir. törvényszék első nyilvános ülése tegnap délelőtt 10 órakor nyitott meg ünnepélyesen Sárkány József elnök által. A törvényszék tagjai, miután a belvárosi plébániatemplomban isteni tiszteletet hallgattak, a

törvényszék nagy üléstermében, a Porszász-féle házban, gyűltek össze és sorban felálltak az elnöki székekkel szemben. Két oldalt a megjelent vendégek foglaltak helyet. Ott voltak a legfőbb törvényszék és a kir. tábla elnökei, a pesti ügyvédegylet elnöke, Kozma kir. főügyész, Pest város képviselőtestületének küldöttsége az alpolgármester vezetése alatt, a városi főkapitány és azonkívül még számosak a bírói és ügyvédi korból.

A tvszék tagjai közül a bírák és ügyészek majdnem kivétel nélkül magyar ruhában és az ügyészek majdnem kivétel nélkül kardosan jelentek meg; a minorum gentium között egy egy fekete frakk is szerénykedett.

Sárkány József fényes magyar ruhában elfoglalván az elnöki széket – jobbra felől Bogisich alelnök – a tvszék első ülését ünnepélyesen megnyitottnak nyilatkozatja és előadja, hogy az igazságügyminiszter által megbízott előbb a törvényszék tagjainak hivatalos esküjét kivenni, s miután így kir. biztosi működése véget ért, maga is az esküt kívánja letenni. [...] Azután felolvastatik az igazságügyminiszternek körirata, melyet az elnökhöz intézett és melyben a nyilvános ülést üdvözli. ...”¹ A felolvasott miniszteri körirat – az üdvözlés mellett – annak a többhónapnyi munkának volt a záróakordja, amelyet 1871 második felében mind az igazságügy-minisztérium, mind a kormány megbízottként is eljáró leendő törvényszéki elnökök vezettek el. Ennek volt

köszönhető az, hogy az újonnan létrehozott királyi járásbíróságok és törvényszékek indulásához megtalálták a szükséges helyiségeket és kialakították a bírói és tisztviselői kart. Így realizálható volt a dualizmus kori bírósági szervezetrendszer alapegységeit jelentő elsőfokú bíróságok felállítását, amelyről az 1871-ben megalkotott jogszabályok rendelkeztek. E fórumokkal – azaz a járásbíróságokkal és a törvényszékekkel, valamint a „buda-pesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék” intézményével – teljessé vált a következő időszak ún. rendes bíróságainak köre, ugyanis így – az 1868-os rendelkezések értelmében már működő királyi ítéltáblákkal és a Kúriával együtt – egy négy szintű bírósági szervezet jött létre a Magyar Királyságban.²

Ennek a nagyléptékű igazságügyi szervezeti modernizációnak a

fényében nem meglepő tehát Bittó István igazságügyminiszter 1871. december 28-án kelt említett köriratának hangvétele: „Az első folyamodású királyi bíróságoknak az 1871-ik évi XXXI-ik törvénycikk által megállapított szervezete, a jövő év első napján lévén életbelépendő: lelkem legbensőbb és legerősebb érzelmei ösztönözik, hogy ezen epochális napon üdvözljem a tisztes bírói kart, mely az országgyűlés bölcsessége által elhatározott nagy intézménynek életet és erőt lesz adandó.

A bírósági szervezet inkább mint minden más törvény vagy intézmény, azzá válik, a mivé azt, törvény alkalmazására hivatott személyek teszik; áldásos a hazára és annak polgáira, biztosítéka az alkotmánynak, a köz- és magánjognak, a békének, a rendnek és személynek: ha a bíró magasztos feladatát felfogva, mint az állam élő lelkiismerete, páncélozva minden jogtalan befolyás ellen, mindenik esetben a törvényt emeli érvényre; átok a hazán és annak polgárain, ha, mitől isten

óvjon, az elvetemült bíróság akár a hatalmasok kívánságára, akár a sokaság ephemer zajára, meghamisítja a törvény igéjét!

Az 1869: IV. törvenyzikk megadta mindazon biztosítékokat, melyeket egy bölcs, előrelátó és szabadelvű törvényhozás megadhat arra nézve: hogy a bíró minden irányban független, egyedül a törvénynek legyen alárendeltje, s hogy a törvénynek ne csak közege: hanem áthatott lelkes bajnoka, oltalmazója és tántoríthatlan hű kifejezője legyen; a mit azonban a törvény nem adhatott meg: azt a tisztességes bírói kar hivatásérzetétől várja a haza; várja, hogy bírásaiban az erény és a tudomány a buzgalommal egyesülve, e hármas forrásból terjedjenek szét a jognak és szabadságnak áldásai; várja, hogy egy

fenkölt szellemű, tudós és erényes magistratus, lelkiismeretes éberséggel őrkdjék a jog bástyáin; várja, hogy az önkény és erőszak, a szenvedély és a kapzsiság, az egymás ellen harczoló érdekek, a kérlelhetlen bíró által megfékeztesenek és visszaszoritassanak a törvény korlátai közé; várja, hogy a társadalomnak a törvényben, valamint a fenálló intézményekben, és a joggyakorlatban kifejezett akarata legyen azon erős határvonal, mely mindenkit

egyaránt szabályoz, s mindenkinek egyaránt kijelöli jogterületét..."³

Ahogy a Pesti Királyi Törvényszéken, úgy máshol is köszöntötték az új törvényszékek elnökei a bírói kar tagjait. „Több nyomtatott iv terjedelmét igényelnék a kir. törvényszékek elnökeinek hozzánk beküldött megnyitó beszédei, melyek utóvégre is csak egy és ugyanazon témát váriálják” – olvasható a *Jogtudományi Közlöny*

1872. február 6-i számában. A folyóirat szerkesztősége azonban ezek között egyet, Halmágyi Sándorét, a Nagyenyedi Királyi Törvényszék elnökéét érdemesnek találta a közlésre: „...Egy nemzet géniusának emelkedettsége különösen két dologról ítéltető meg.

Egyik az alkotmány, másik az igazságszolgáltatás.” Az előbbi kapcsán – a 2022-ben 800 éves – Aranybulla „dicsőségét” hozta fel az elnök, amely már 1222-ben „megnyitotta a tért a polgári

járásbíróságaink és törvényszékeink elődei, mindenképp táplálhatja önértetünket, s büszkeséget engedve emlékezhettünk meg e fórumokról 2022 első napjaiban is.

Hivatkozások:

¹ A pesti kir. törvényszék megnyitása. *Pesti Napló*, 1872. (január 2.) 1. sz. 1. p.
² Vö. Megyeri-Pálffy Zoltán: Az 1871. évi XXXI. törvenyzikk megjelenésének 150. évfordulójára. *JOG.történet Blog*. 2021. június 21.

<http://mtajogtortenet.elte.hu/blog/megyeri-palffy-zoltan-1871-xxxi-tc>

³ Az igazságügyminister körirata az új bíróságokhoz. *Magyar Themis*, 1872. (január 9.) 2. sz. 11. p.

⁴ A magyar jurisprudentia apológiája. *Jogtudományi Közlöny*, 1872. (február 6.) 6. sz. 44. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Sárkány József arcképe. *Vasárnapi Ujság*, 1887. 1. sz. 9. p.
2. oldal: A pesti Plébánia tér a háromemeletes Porszászházzal (a kép közepén). Fortepan / Budapest Főváros Levéltára. Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.07.177

szabadság és kulturai élet fejlődésére”. Az utóbbi, azaz az igazságszolgáltatás „magasságának” alátámasztására pedig a boszorkányüldözés tilalmának 12. század eleji kimondását és a *Hármas-könyv* minden más európai törvénykönyvet megelőző megalkotását idézte fel Halmágyi.⁴

Ha nem is az effajta magasztos megközelítés, de a tény, hogy már 150 éve megkezdték munkájukat